

2. Fiene, Richard (2016), Theory of Regulatory Compliance. DOI: 10.13140/RG.2.2.34971.67360

3. Луньова В. А. Впровадження функцій комплаєнс-менеджменту для зростання прозорості бізнесу підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. URL: <https://surl.li/iuhikc> (дата звернення: 18.03.2025).

4. Що таке CSRD і чому вона важлива для бізнесу в Україні? <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/what-is-csrd-and-why-it-is-important-for-business-in-ukraine>

5. Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку: Розпорядження Кабінету Міністрів України від від 18 жовтня 2024 р. № 1015-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1015-2024-%D1%80#Text>(дата звернення: 20.03.2025).

6. Можаровський М.Ю. Комплаєнс суб'єкта господарювання: поняття, види та принципи. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2021.41

Піпко Андрій Миколайович

здобувач наукового ступеня доктор філософії

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

КОМПЛАЄНС ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ СУДДІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Чинне законодавство України одним із органів управління у системі судоустрою в Україні, що реалізує державну політику у сфері доброчесності і контролю суддів визначає Вищу кваліфікаційну комісію суддів України (далі також ВККС).

ВККС – це діючий на постійній основі орган у системі судоустрою України, тому його діяльність в процесі державного управління в судовій гілці влади спрямована на безперервне втілення заходів комплаєнсу, забезпечення сталого стану доброчесності в судовій системі.

Комплаєнс у судовій системі України – це система заходів, спрямованих на дотримання норм законодавства, етичних стандартів і запобігання корупційним ризикам у діяльності суддів та судових органів.

Комплаєнс у судах нашої держави в основному включає дотримання суддями етичних норм, запобігання корупційним діянням та подолання їх наслідків, контроль за доброчесністю суддів та процедуру притягнення винних посадових осіб до дисциплінарної відповідальності.

Незважаючи на нагальну потребу забезпечення заходів комплаєнсу і доброчесності в судах перешкодою цьому став тривалий процес формування власне ВККС, відсутність якісного формування кадрового складу цього органу влади. Одночасно поставлені перед Україною на шляху

євроінтеграції завдання реформування судової системи вимагали активізації діяльності ВККС у вказаній сфері.

На думку Теремецького В.І. процес управління судоустроєм, яке представлено ВККС є ускладненим, адже ухвалені у 2019–2021 роки нормативно-правові акти в межах судової реформи не забезпечили формування її кадрового складу та належного забезпечення її діяльності [1, с. 92].

Попри те, що станом на 2025 рік ці недоліки не повністю подолані, воєнний стан в Україні не допускає подальшого зволікання в роботі ВККС. Як наслідок, ВККС вже діє, реалізує заходи комплаєнсу і доброчесності в судах.

По-перше, ВККС здійснює добір кандидатів на посаду суддів, аналіз професійних здібностей та якостей кандидата, щоб в подальшому запобігти потраплянню у суди недоброчесних осіб. По-друге, ВККС здійснює кваліфікаційне оцінювання суддів, вчиняє перевірку компетентності, професіоналізму і доброчесності не лише кандидатів на посаду суддів під час їх призначення, але й переатестації діючих суддів на відповідність вимогам посади. По-третє, ВККС хоч нажалі і недостатньо, але все ж взаємодіє з громадськістю з метою врахування її висновків при прийнятті своїх рішень.

Таким чином, ефективна робота ВККС є важливою складовою суддівського комплаєнсу, оскільки даний орган забезпечує значну складову державного управління системою судоустрою, що впливає на якість суддівського корпусу, його відповідність етичним і професійним стандартам, а як наслідок на стан судочинства в Україні.

Впровадження ефективної системи комплаєнсу у судах України є критично важливим для підвищення довіри населення до судової гілки влади і державної влади в цілому. Виходячи з низького рівня довіри громадян до судів в Україні порівняно з розвиненими державами Європейського Союзу, слід запозичувати їх передовий досвід. Внаслідок цього комплаєнс має стати реальною і дієвою системою внутрішнього контролю і відповідальності кожного судді.

Для вступу в Європейський Союз Україна взяла на себе зобов'язання реформувати судову систему відповідно до європейських стандартів, зокрема щодо суддівського комплаєнсу. Постійні зусилля деяких держав щодо ефективного впровадження реформ юстиції та проведення перевірок на доброчесність призвели до зміцнення незалежності та підзвітності судової системи, зокрема в Албанії, Молдові та Україні. Разом з тим, Єврокомісія також констатує, що країни, які претендують вступити до ЄС, «стикаються зі значними проблемами, що впливають на якість та ефективність їх систем правосуддя: невиконані судові рішення, труднощі із заповненням відкритих вакансій та недостатнє фінансування» [2].

Комісія також звертає увагу на необхідності зміцнення інституційної спроможності органів судоустрою, зокрема, це стосується і ВККС через їх велике навантаження. Також у Європейській комісії підкреслюється особлива важливість забезпечення прозорості та обґрунтування рішень ВККС, а також

на її взаємодії з іншими органами державної влади та органами судовіського самоврядування [3].

В цілому Європейська комісія вважає, що Україна просунулася у судовій реформі, а обмеження прав громадян під час воєнного стану є пропорційними.

Слід зазначити, що з аналізу звітів Європейської комісії, Україна з початку процедури вступу до Європейського Союзу зробила ключові кроки, які були оцінені європейськими партнерами, зокрема, було «перезапущено» роботу ВККС та Вищу раду правосуддя, очищення цих органів від недоброчесних кадрів, введено перевірку суддів на доброчесність, впроваджено антикорупційні заходи в судовій системі. В цілому європейські партнери позитивно оцінюють відновлення роботи ВККС та наголошують на необхідності продовження її діяльності для забезпечення прозорості і ефективності судової системи України.

Важливо зазначити те, що ВККС в Україні є фактично організатором і виконавцем кадрового добору суддів та ухвалює проміжні рішення в процесі проведення добору кандидатів на посади суддів. Така думка є популярною серед науковців, зокрема, вона виражена в працях Сітнікова В.В. [4, с. 38].

ВККС – це, передусім, державний колегіальний орган судової влади й частина судової системи і публічної влади. Цей державний орган покликаний здійснювати «суддівське врядування», що означає «управління», «розпорядження», «керівництво». При цьому цей орган здійснює лише частину управлінських функцій у судах. [5, с. 76].

Як правильно зауважує О. М. Терлецький, ВККС є тим важливим органом у системі судоустрою держави, який безпосередньо формує судоустрій, готуючи професійних суддів і наглядаючи за порядком здійснення правосуддя [6, с. 44].

Можна виділити декілька пропозицій щодо реформування ВККС як елемента державного управління, які в свою чергу можуть сприяти підвищенню її ефективності, незалежності та прозорості в контексті євроінтеграційних процесів, які відбуваються в Україні:

1. Прозорість та відкритість усіх процесів та процедур: забезпечення публічного доступу до інформації про критерії відбору кандидатів на посаду судді, процедури голосування та відповідно прийняття рішень. Важливим також є впровадження регулярних звітів та обговорень з громадськістю, що зміцнить довіру до даної інституції.

2. Зміцнення незалежності від органів виконавчої влади й уособлення органів судоустрою як незалежних представників судової гілки влади. В першу чергу слід відокремити процес призначення членів ВККС від впливу політичних структур, застосовуючи при цьому незалежні експертні комісії.

3. Впровадження досягнень цифрових галузей науки шляхом використання сучасних цифрових технологій для покращення внутрішніх процесів забезпечення електронного документообігу та співпраці з громадськістю. Важливим також є підвищення оперативності прийняття

рішень шляхом оптимізації процедур та використання сучасних, європейських управлінських практик.

4. Запровадження дієвих механізмів запобігання конфлікту інтересів і корупційних проявів, зокрема, шляхом залучення на постійній основі міжнародних спостерігачів для надання звітів щодо аналізу ефективності діяльності конкретних членів ВККС.

Вищевказані пропозиції мають за мету створення більш незалежного, прозорого та ефективного інструменту державного управління судовою системою, що сприятиме забезпеченню найкращих інтересів суспільства та прискорення інтеграції України в правове поле Європейського Союзу. Якщо вказані пропозиції будуть враховані та зрештою впроваджені якісно, це не лише покращить роботу ВККС, а й наблизить на великий крок Україну до європейської судової моделі, де довіра громадян до судової влади є надзвичайно високою.

Таким чином, вдосконалення ВККС, зокрема, у рамках євроінтеграції шляхом ефективного впровадження комплаєнсу і якісного забезпечення доброчесності в судах – це визначальний крок до побудови справедливого та незалежного суду в Україні. В ЄС постійно наполягають на прозорому доборі суддів і вдосконаленні роботи судових органів України, оскільки це одна з основних умов для подальшого руху до набуття членства України в ЄС.

Отже, механізми вдосконалення роботи ВККС мають базуватись на ефективному реформуванні аналогічних органів провідних держав ЄС, безумовно, враховуючи специфіку діяльності і повноваження ВККС в нашій державі.

Список використаних джерел

1. Теремецький В.І. Роль і місце вищої кваліфікаційної комісії суддів України в системі правосуддя України. *Право і безпека*. 2022. № 3 (86). С. 92-103.

2. Судово-юридична газета. Єврокомісія вважає, що Україна просунулася у судовій реформі, а обмеження прав громадян під час воєнного стану є пропорційними – звіт. 2024. URL: <https://surl.gd/vkupax>.

3. Судово-юридична газета. Єврокомісія поставила Україні завдання щодо змін у судовій системі – повний перелік на 2025 рік. 2024. Електронний ресурс. URL: <https://surl.li/phawnh>.

4. Сітніков В.В. Загальні положення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів в Україні в сучасних умовах. 2020. URL: <https://surl.gd/hymgjt>.

5. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ: Юрид. думка. 2012. С. 992.

6. Мандичев Д.В. Місце вищої кваліфікаційної комісії суддів та вищої ради правосуддя в організації роботи господарських судів. 2017. URL: <https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/67/58>.